

VALLÁS ÉS EGYHÁZ A VÁLTOZÓ TÁRSADALOMBAN.

VALLÁSTUDOMÁNYI KONFERENCIA

Kolozsvár, 2023. december 7–8.

DEMETER NOÉMI

A Valláskutató Intézet, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Szociológia és Szociális Munka Intézet, valamint a Kriza János Néprajzi Társaság szervezésében került sor a *Vallás és egyház a változó társadalomban* című, interdiszciplináris konferenciára, amelyen erdélyi és magyarországi kutatók ismertették munkájuk eredményét.

Elsőként Kiss Dénes (BBTE) köszöntötte az egybegyűlteket, majd bemutatta a Valláskutató Intézetet, rövid történetét és eddigi eredményeit. Kelemen Hunor mellett a közönséget Kovácsi István unitárius püspök is megtisztelte jelenlétével és köszöntőjével. Végül Bálint Róbert (Valláskutató Intézet) felvázolta a konferencia menetét.

Tánczos Vilmos (BBTE) *A csíksomlyói pünkösdi búcsú új kulturális ökonómiája* című plenáris előadása a búcsú gyökeres átalakulását tárgyalta. Mint rámutatott, az időszerkezet összeomlott, a kegyhelyeken töltött idő lerövidül, és teret enged a profánnak. A szent és a profán egymásba csúszása vezetett a rituális állandóság felbomlásához. A tér változásának az esetében is a szent és a profán összemosódásáról beszélhetünk, a kegyhely veszít szerepéből és perifériakussá válik, míg a különböző profán terek és az ezeken zajló események kardinális szerephez jutnak. Az új rítushasználathoz csatlakoznak az új médiumok, mint például a digitális média. Az előadás fő célja tehát a búcsú nem vallásos elemeinek és jelentéseinek a bemutatása volt.

A három szekcióra tagolt előadások sorát Komáromi Tünde (KRE) nyitotta meg, aki *Krízishelyzetek és vallásos gyógyítás: egy kutatás tanulságai* című előadásában bemutatta, hogy az ortodox papok segítségét nemcsak az ortodox hívek veszik igénybe, hanem némely területeken református és unitárius hitű magyarok is. A kutató a jelenség megértésében felvázolja az okot, amiért a magyar etnikumú egyének ortodox paphoz fordulnak krízishelyzetben, és jellemzi a református és ortodox közösségeken belül a papok és a hívek kapcsolatát. A következő előadó, Hubbes László (Sapientia EMT) *Csillagvallás és apokaliptikus elemek az új nemzetmitológiákban* című előadásában összehasonlító vizsgálatában a román és a magyar kultikus és apokaliptikus honlapokat állította szembe egymással. Diósi

Dávid (BBTE) *Rituálékedvelő társadalmunk üres templompadjairól* című prezentációjának központjában az ember mint rituális lény (*homo ritualis*) állt, s elsősorban a hétköznapi tevékenységek rituálissá válását tárgyalta. Az első szekció utolsó előadója Figus-Illinyi Rita (SZTE) volt, aki *A reziliencia távlatai a társas identitás mentén* címmel a közösség ellenállóképességét vizsgálta. A kutatás a társas identitást javasolja összekötő elemként az egyéni és a közösségi reziliencia között, kiemelve a multikauzalitás és a perspektíva fontosságát.

A második szekció első előadója, Kiss Dénes *Felekezeti kötődés és egyházi integráció a romániai romák körében* címmel ismertette a roma népesség statisztikai leírását, ezen belül pedig a népességszám időbeli alakulását és az egyházbba való integrálódást. Makkai Péter (Keresztény Diakóniai Alapítvány) *A romániai cigányság helyzete, avagy miért fontos a református cigánymisszió elindítása* című előadásában a romák helyzetét vizsgálja, kiemelve lakhatási körülményeiket, iskolázottságukat, egészségügyi ellátásukat, foglalkoztatottságukat és a roma-inklúzió nemzeti stratégiáját. Ezen belül fókuszál a magyar anyanyelvű, református romák Kovászna megyei helyzetére, hangsúlyozva a pontos helyzetfelmérés fontosságát. Végül javaslatot tesz egy erdélyi református cigánymisszió kidolgozására, bemutatva a szükséges előfeltételeket és lépéseket. Peti Lehel (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet) a Kelet-Románia pünkösdi közösségek dinamikáját vizsgálta, az előadásban főként az álnéven Ursareni és Penteoani nevezett falvak roma lakosainak a helyzetét mutatta be (*Hogy születnek a roma pünkösdi közösségek? Kelet-romániai példák*). A szekciót Fosztó László (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet) zárta *Khangeri ando munro kher (Házam a templom). Az online kommunikáció hatása a vallási nyilvánosságra a koronavírus járvány idején. Esettanulmány egy neoprotestáns roma gyülekezet példáján* című előadásával. Betekintést nyújtott egy neoprotestáns roma gyülekezet életébe és pandémia következtében meghonosított, életükre jelentős hatást gyakorló, különböző online megoldásokra.

A nap utolsó szekciójának első előadója Rosta Gergely (PPKE) *Eltűntek, de hová? A 2022-es magyarországi népszámlálás vallási eredményeinek tanulságai* címmel a népszámlálásban vallási hovatartozásukat nem megválaszolók döntését próbálta értelmezni. Végezetül Hegedűs Rita (Selye János Egyetem) *Felekezeti identitás és vallásosság a népszámlálások és a közvélemény-kutatások tükrében* című előadása zárta a napot, amelyben a magyarországi vallási helyzet változását vizsgálta a 2021–2022-es népszámlálások és kutatások adatai alapján. A szekularizációs hipotézis alapján a kutatás arra fókuszál, hogy nem a vallás maga, hanem az egyházakhoz kötődő vallásosság veszít szerepéből. A kutatás rámutat a felekezeti hovatartozás csökkenésére és arra, hogy a vallásos egyének aránya is alacsonyabb, mint az egyházas vallásosaké. A kutató a vallásosság és a felekezeti identitás közötti változást vizsgálja, kiemelve a valláshoz kapcsolódó identitás és kultúra fontosságát.

A második nap plenáriselőadását *Az objektivitástól a megélt vallásig – az ön-reflexív valláskutatás kihívásai – avagy miért más a vallás?* címmel Vidacs Bea tartotta meg. Az előadás keretében egy magyar falu keresztszülő-választási stratégiáinak a vizsgálatát egy magyarországi látnokasszony körül kialakult vallási csoportban végzett kutatásával vetette össze.

A negyedik szessziót Hesz Ágnes (PTE) kezdte *Vernakuláris vallás a magyar titkosszolgálati levéltárban* című előadásával, amelyben a kommunista állambiztonsági szolgálatok által létrehozott iratoknak a vernakuláris vallás kutatásában való felhasználhatóságára kérdezett rá. Bögre Zsuzsanna (PPKE) *Ellenállás vagy alkalmazkodás a szétszórt szerzetesnők túlélési stratégiája?* című munkájában négy, 1950-ben feloszlott női szerzetesrenddel foglalkozott a reziliens viselkedés szempontjából. A következő előadó, Jonica Xénia (Erdélyi Ferences Gyűjtőlevéltár) az Erdélyi Papi Misszió Egyesület által szervezett népmissziók helyzetét mérte fel, nemcsak vallási, hanem kulturális, társadalmi és politikai szempontból is „*Mentsd meg a lelkedet!*” *Adalékok a 20. századi erdélyi – ferences – népmisszió történetéhez* című prezentációjában. A tömb utolsó előadását Beke András (BBTE) tartotta meg *Egy tömeges vallási konverzió intézményi és mentális háttere. Az 1931-es csíkszentkirályi kántorválasztás elemzése* címmel. Az előadó választ keresett arra, miként szegültek a hívek a püspökség ellen, illetve miért tértek át a görögkatolikus vallásra.

Az ötödik szekciót Kurta József Tibor (KPTI, BBTE) nyitotta meg *Ráncok az egyház arcán, avagy a liturgia relativizálódása az erdélyi református egyházban* című előadásával, amelyben nyomon követte az erdélyi református egyház liturgiájának egységesítési folyamatát. Kiss Gábor (BBTE) *Egyház–jog–szociológia: megfontolások az egyházi bíróságok elérhetőségének vizsgálata kapcsán*, különös tekintettel a házasság- és büntetőjogra című előadásában a jogtudatosság, konkrét jogismeret és igénytudatosság mobilizációs szubjektív faktorok segítségével mutatta be azon tényezőket, amelyek befolyásolják a kereset érvényesítésének körülményeit. A szekciót András Szabolcs (BBTE) *A jelenkori erdélyi római katolikus egyház közéleti szerepének balkanizálódása* című előadása zárta. Az előadó a katolikus egyházban átvett ortodox viselkedésformákat s ezek jelenbeli működés módját vizsgálta.

A hatodik előadássorozat első szereplője Beke Boróka (DRHE) volt, aki *Az egyház mint saját keretein túlövő hálózat* című vizsgálatát mutatta be. Megtudhattunk, hogy a közösségi vallásgyakorlás helyét hogyan veszi át az individuális vallásgyakorlás. Szabó Éva (BBTE) *A közösségi média „vallása”* című előadásban a kutatás a közösségi média vallásként való lehetséges szerepét vizsgálja. A Twitter és a Facebook használatának hasonlóságát vizsgálja a hagyományos hitrendszerekhez, és arra a következtetésre jut, hogy ezek a platformok „nem létező világok” létrehozásával és fenntartásával befolyásolhatják a valóságot mint a szabadsághoz való jogot. A kutatás eredményei nem egyértelműek a nem válaszolókra (40%) vonatkozóan, ami teret ad a különböző értelmezéseknek, a „nem válaszolók vallásossága” és a „vallástalan-

ságuk” között. A kutatás célja a nem válaszolók elemzése a népszámlálási adatok alapján. Tőke Sugárka (BBTE) *A csíksomlyói pünkösdi búcsú képi megjelenítése az online sajtóban* címmel a csíksomlyói búcsú különböző médiareprezentációit, ezek típusait mutatta be és hasonlította össze.

A hetedik szekciót Andok Mónika, Szilczl Dóra és Radetzky András (PPKE) közös előadása indította: *Vallási tartalomgyártók, újságírók szerepfoglalkozása, motivációi*. Megtudhattuk, hogy a vallásos médiatartalmak előállítói milyen szerepfelfogásokkal, elköteleződésekkel, motivációkkal és célokkal rendelkeznek. Máté-Tóth András (SZTE) *Bűn – megbocsátás – konvívencia* című előadásában a megbocsátás és a kiengesztelődés folyamatainak vallási dimenzióját vizsgálta, Szilárdi Réka (SZTE) az Everness fesztivál résztvevőinek vallási hátterét, elképzeléseit vizsgáló, a programkínálati elemeit értékelő kutatását mutatta be.

A konferencia utolsó szekciója Török Emőke és Bíró Emese (KRE) *Nők a lelkesi pályán* című előadásával kezdődött. A kutatók azt a kérdést tárgyaltak, hogy a lelkésznők hogyan élik meg az emancipatorikus szerepüket, a lelkeszi hivatásukat, valamint hívőként női szerepüket. Czire Szabolcs (KPTI) *Hálózati szempontok a gyülekezetépítésben* című előadásban a Budapesti Unitárius Egyházközség gyülekezetépítésének az adatbázisát és a kapcsolattartás rendszerét mutatta be. Az utolsó előadást Bálint Róbert Zoltán, Kató Szabolcs (KPTI) és Kiss Dénes tartotta meg *A protestáns egyházak és a lelkészek új kihívásai* címen. Vizsgálatukban a protestáns lelkészek nehézségeit, az őket érő különböző feszültségeket és a megküzdéshez szükséges kompetenciáikat térképezték fel.

A valláskonferencia utolsó mozzanata Máté István *Szolgalatban Kalotaszegen. Lelkipásztori életstratégiák és életpályák a kalotaszegi Református Egyházmegyében* című könyvének bemutatása volt. Peti Lehel részletesen és önreflexíven ismertette a művet, kiemelve jelentőségét, hozzájárulását az alsópapság társadalmi szerepének értelmezéséhez. Az eseményen a könyv méltatóján és szerzőjén kívül még Pozsony Ferenc, Máté István témavezetője szólalt fel hosszabban.

A kétnapos rendezvényt Kiss Dénes zárta le, amelyben köszönetet mondott a résztvevőknek és a szervezőknek. Végül a résztvevők egy emelkedett hangulatú vacsorán vehettek részt, hogy megünnepeljék a sikeres rendezvényt és a tudományos tapasztalatcserét.